

Terminologia întrebuințată la plutăria lemnelor pe Bistrița

I. Ciupală

Primăvara, odată cu florile și cu păsărelele, începe și plutăritul și ține până când gerul împiedică pe oameni de a mai lucra prin apă.

Lemnul este dus de cu vreme în șchelele de pe malul apei și așezat în stive. Stivele se așează pe mângari ca să nu stea lemnele prea mult în contact cu pământul și să se deprecieze astfel calitatea. Din stive, lemnul se voltează și la baltă și apoi începe sorta-rea și așezarea lemnelor pentru legare. În apă lemnele sunt întoarse toate cu capătul cel subțire la deal, care se pune în chingă. După ce s-au întors astfel, lemnele sunt așezate pe un mângar prevăzut în partea dela vale cu un cuiu și la deal cu o pană, între care se strâng lemnele, ca să se poată pune în chingă.

După aranjare se face mărgelătura cu sau fără mărgică. În mărgelătură se așează chinga cioplită, se potrivește bine ca cioplitura să se alipească de-a lungul întregii mărgelături. De obicei se pun două chingi, la lemnele mari se pun și trei până la cinci chingi chiar.

Odată chinga așezată, se fixează lemnele prin cuie de brad, de fag sau de mesteacăn. Cuiele se fixează în găurile făcute cu sfredelul în chinga și în lemnul de

sub chingă astfel: se face întâiu gaura cu sfredelul, apoi cuiul de forma pătrată mai adeseori, în secție transversală, se udă cu apă, se aplică deasupra găurei și se bate cu un maiu, până străbate lemnul ce se coase astfel de chingă. Cuele se așază mai multe odată, așa că fixarea tuturor lemnelor se face aproape deodată.

Odată legat lemnul în chingă, se pune coardă cu ruda și gânjurile ei, legate prin poinoage și cuie de argele căpătâului, alăturând astfel lemnele și la celălalt capăt al lor, împedcând desfacerea plutei în cazuri de presiuni prea mari ale apei.

Căpătâiului astfel terminat i se pune jugul fixat cu resteele sale de chingi, străbătut prin mijlocul său de cuiul pentru cârmă sau furlăul, în jurul căruia se învârtește cârma cu condeiul bine cioplit și potrivit la cîntarul lui și cu baza sau lopata bine așezată.

Jugul se pune numai la buzar de care se leagă numai prin gânjuri bune curarul. Curarul se leagă de buzar prin două gânjuri groase fixate pe două lemne mai groase, alăturate sau despărțite între ele cu unul sau două lemne, prin poinoage înclinate spre fruntea buzaruului și cue apropiate de poinoage și buzaruul de curar prin același dispozitiv, poinoagele fiind bătute în chingă

cu înclinația spre dosul curarului, iar cuele chiar pe lemne îndărătul chingei sau pe chingi. Îndărătul căpătâiului din urmă se pune un jug simplu numit fâlcică, așezat pe lemnul din mijlocul căpătâiului. Un poinog mai puternic în care se introduce o bucată de lemn găurită și deasupra lemnului cârna construită la fel ca cea din față.

Pluta este gata. Plutașul se aprovizionează de unul sau doi pari sau manele, un țenchi cu cioancă, prevăzută cu gânju cio-cârlii, una funie de metal și țuiac.

Dacă pluta stă mai mult la mal, atunci se leagă de cazic sau de țeruș, cu olgoane prevăzute cu cange, care se fixează de plută în locul pentru cange și cu pălimare.

Când pluta este compusă din lemne egale, se cheamă plută model. Pentru ușurința alegerii lemnelor, plutele se fac din butuci neegali, legându-se de lemnele din chingă mânjii prin gânjuri. Plute model se fac astăzi aproape numai din țvichiuri, lețuri, mucheri, juleri, gruizi și ghile. Înainte se făceauși din gălioane, catargele, trinchiți, raele, racluțe și catarguri.

La pluta terminată se măsoară lemn cu lemn cu compasul forestier de metal și cu metrul alergător, începând din stânga spre dreapta cu numărul curent al lemnului, se înseamnă mijlocul lemnului cu o cioplitură, pe care se scrie lungimea în metri și grosimea în centimetri.

Pe chinga din față se scrie numărul plutei, se bate apoi marca vânzătorului și cumpărătorului, în două locuri, lângă capete, pe fiecare lemn. Măsurătoarea se scrie în carnet liniat special, se face un control de predător și primitor la fiecare plută și se semnează, apoi cu un aviz special se liberează pluta plutașilor, cari singuri sau cu câte un ajutor o plutăresc până la schelele de descărcare, cei mai buni punându-se cârmaci și ajutoarele dălcăuși.

Cârmaciul trebuie să cunoască drumul bine. După ce-și pune lângă el un sârcier, pe care își așază zechila, pune mâna pe cârmă

și e veșnic atent să ducă pluta pe șipotul apei, să o ferească de nahlapi și de scruntari, să vadă ciuhele și alte semne convenționale, să observe închisorile, ca să o poată opri la timp de va fi nevoie.

Dălcăușul privind în urmă, dă semnul de dolierea plutei, în caz când este ajunsă de alta mai grea.

Noaptea opresc în șchelele speciale, în dolii mai adeseori sau în cotirile apei, în malul opus, unde e apa liniștită.

În șchela de destinație plutașul doliază, dălcăușul sare la mal, prinde șpranga aruncată de cârmaci după ce a fost prinsă de poinogul bătut în chinga buzaruului și cu cârmaciul, care a sărit și el, o prinde de un cazic. Pluta se întoarce astfel cu buzaru la deal. Dragomanul șchelei confruntă pluta cu avizul și dă drepturile plutașilor.

Terminologia

A.

1. Așezarea lemnelor. Aranjarea lemnelor cu capătul cel subțire la deal peste mârgarul prevăzut la vale cu un cuiu și la deal cu o pană.

2. Argea. Lemnul care mărginește pluta lateral.

3. Ața de sucit. Inelul de sfoară de cânepă sau de tei, care se introduce în despicătura părții groase a nuelii de sucit și care ajută la sucitul nuelii.

4. Aviz. Nota de măsurătoarea plutei cu care plutașul predă pluta.

B.

1. Baltă. Apa curgătoare în care se face legarea lemnelor în plute.

2. Baterea cu ciocanul. Marcarea tuturor lemnelor cu marca predătorului și a primitorului pe chingă și pe fiecare lemn în două locuri, egal distanțate de chingă.

3. Berechețel = Brighetețel

4. Boc. Lemne legate în boc. Legătoarea mânzilor la plutele model. O sârmă împletită îi străbate pe toți la capătul cel subțire și tot această sârmă îi leagă de plută. Se uzitează în Bucovina pe pâraele rezezi.

5. Brighetel. Un băț scurt de 40-50 cm, gros de 3-4, care servă la sucitul nuelelor.

6. Buzar. Căpătâiul dinainte al plutei.

C.

1. Cange. Cârlig mare de fer adoptat la nuele din capetele sprâncei și care ține pluta de locul pentru cange.

2. Cântarul lemnului. Cumpăna lemnului.

3. Căpătâiu. Pluta din o singură bucată.

4. Cărmă. Un condeiu cioplit la capete, găurit la cumpăna lui, prevăzut cu o lopată de scândură la capătul care vine în apă, lopată așezată pe un plan perpendicular la planul ce trece prin centrul său de suspensiune, și care servă la cărmuit pluta.

5. Carnetul de predare. Carnetul pe care se semnează măsurătoarea lemnăriei de predător.

6. Carnetul de primire. Carnetul pe care se semnează măsurătoarea lemnăriei de primitor.

7. Cărmaci. Plutașul dinainte și cel mai destoinic.

8. Catarg. Lemn rotund 28-30 m lungime, 40 cm grosime la mijlocul lemnului. Se leagă 4 la plută.

9. Catargel. Lemn rotund 26 m lungime, 45 cm grosime la mijloc. Se leagă cinci la plută.

10. Căulă = Luntre. Căpătâiu de 4-5 lemne, care servă la transportul oamenilor sau greutăților de pe un mal pe altul al apei.

11. Cazic. Țăruș puternic fixat pe mal bun, de care se leagă pluta cu temeiu.

12. Chinga. Lemn rotund, cojit sau necojit, gros de 15-22 cm și lung de 4-5 m, care servă la cusut lemnele în plută.

13. Chinga cioplită. Chinga bună de pus

în plută cioplită pe jumătatea, care vine aplicată peste mărgelătură.

14. Cioancă. = Țenchin.

15. Ciocârlie. Îndoitura îngroșată a rădăcinei rămasă la țenchi, de care se adaptează un gânj cu care se fixează țenchiu de țăruș sau cazic.

16. Ciuhă. Lemn convențional al plutașilor care arată șipotul apei. E o prăjină cu un șomoioag de pae legat în vârf și fixată pe mal.

17. Clupa = Compasul forestier. Este de fer, devizat în cm, servește la măsurarea diametrelor.

18. Coardă. Dispozitivul de lemne și gânjuri sau numai de gânjuri de nuele, care servă la prins lemnele din plută la capătul opus celui din chingă. Coarda ține toate lemnele plutei la un loc, împedecând astfel desfacerea lor. Coarda se compune adeseori din rudă și gânjuri.

19. Compasul. Metru alergător de forma unui compas, cu care se măsoară lungimea lemnelor.

20. Condeiu. Un lemn rotund, cojit sau necojit, lung de 7-9 m gros la capătul cel gros de 12-16 cm, care cioplit rotund la unul din capete, și lat la celălalt, servă de cărmă, după ce i se pune și lopată.

21. Cuiu. Cuiu de lemn, rotund mai adeseori în muchi, care servă fie la fixarea chingelor, fie la a gânjilor. Cuele se fac din lemn, de molid, de brad, de fag sau de mesteacăn.

22. Cuiu prin cărmă. Furlău

23. Cumpăna lemnului. Punctul său de suspensiune.

24. Curar. Căpătâiul din urmă al plutei.

D.

1. Dălcăuș. Plutașul din urma plutei

2. Doliarea plutei. Încetinirea mersului plutei, când este ajunsă de alta mai grea din urmă.

3. Dolie. O parte a râului unde panta e

mică, deci scurgerea înceată.

4. Dragoman de șchele. Mai marele legatarilor și al plutașilor.

F.

1. Fălciică. Jugul foarte redus de pe căpătâiul din urmă al plutei.

2. Farbă. Văpseaua ce servă la marcarea cu ciocanul

3. Fruntar = Buzar

4. Fruntea Plutei. Partea dinaintea a plutei

5. Funie de sârmă. Funie ce servă de prins pluta la mal.

6. Furlău. Cuiu prin cârmă. Poinog prin cârmă. Cuiu puternic de fag mai des, care străbate jugul prin mijlocul său, pe care se mânuește cârma.

G.

1. Galion. Lemn rotund 30 m lungime, 60 cm grosime la mijloc se leagă 3 la plută.

2. Gânj. Nuca de alun sau de molid, încălzită în foc și sucită după un dispozitiv special, de legători, care să poate îndoi, în-noda, suci cu altele la un loc, formând legături practice între diferitele piese ale plutei. Pentru sucitul nuelor se bate în pământ un par lung de 2 - 2 - 5 m și gros de 10-14 cm. La 15-20 cm dela pământ are o gaură făcută cu sfredelul și la 1,5 m dela pământ altă gaură, la fel făcută pe un plan perpendicular pe al celei de jos. Nuiiua despiciată, puțin la capătul cel gros, se încălzește, se arde la flacăra focului, se introduce cu capătul cel subțire în deschizătura de jos, unde se înțepenește cu un băț rotund. În despiciătura nuelii se introduce un inel de sfoară de cânepă sau de teiu, numită zăbrea, ăncare inel se introduce un brichețel, cu ajutorul căruia se sucește în continuu nuiiua fixată în par, sucind-o tot odată și înprejurul parului. Nuiiua ajunsă la deschizătura de deasupra parului este fixată

printr-un băț ca și cel de jos. Nuiiua rămâne așa sucită până se sucesc 5-6 nuele și toate se iau odată jos. Când se formează gânjuri, se desfac de aici.

3. Gânju ciocârliei. Gânjul ce se adoptează la ciocârlie.

4. Ghilă. Lemn rotund de 17 m lungime, 28-32 cm grosime la mijlocul lemnului. Se leagă 22 la plută.

5. Grindă. Lemn rotund 15 m lungime, 21-27 cm grosime la mijlocul lemnului. Se leagă 32 la plută.

I.

1. Iapă. Lemn în chingă de care se leagă mânzul.

2. Încărcătură. Lemnele încărcate pe plută, în general năpo și lemnele prea groase.

3. Închisoare. Oprirea plutei și grămădirea lor așa ca să se împiedică trecerea altor plute. Închisoarea se face din cauza scruntarilor unde pluta rămâne de multeori pe grind, alta lângă ea și așa mai departe; se mai face și în vremea puhoaelor.

J.

1. Jucamăt. Îngrămădire de lemne lângă poduri sau în grinduri produse de puhoaele mari de apă, care iau lemnele dela maluri, plute întregi, pe cari le rupe și le grămădesc clae peste grămadă.

2. Jugul. Dispozitivul de forma unui jug care, prin cuiul din mijlocul său, servă la mânăuirea cârmei. Jugul de pe buzar este complet format din restea și jug, la mijlocul său având furlăul sau cuiul pentru cârmă. Jugul este fixat prin resteele sale și uneori și prin furlău, între chingi, la mijlocul plutei. Jugul se face din lemn de brad. Jugul din urmă se face de cele mai multeori dintr-un singur poinog puternic, în care ca să se ridice puțin cârma dela lemnele plutei, se alătură o bucată de lemn găurit la mijloc.

3. Juler. Lemn rotund mai lung de 9 m, de 16 - 20 cm grosime la mijlocul lemnului. Se leagă 100 la plută.

L.

1. Lanț = Șir.
2. Leafă = Lopată.
3. Legător. Lucrătorul care se ocupă cu legarea lemnurilor în plute.
4. Legare. Acțiunea de construire a unei plute.
5. Legătoare. Partea din lemn pe care să coasă chinga și care nu intră în cubajul plutei.
6. Legătura cu gânjuri. Este simplă și compusă.
  - a. Simplă să face numai prin ajutorul unui cui și opus lui un poinog. În gaura făcută cu sfredelul să introducă un capăt al nuelor care să sucească, legând un poinog al altor lemne, în formă de inel.
  - b. Compusă și de o parte și de alta să fixeze gânjurile cu câte un cui de câte un poinog.
7. Lemn voltat. Lemn mișcat prin voltare.
8. Legător. Constructorul plutei.
9. Lemn în chingă. Lemnul din plută legat în chingă.
10. Lemn de metru. Butuci dela 32 cm grosime în sus.
11. Leț. Lemn dela 9 m în sus lungime, 5-10 cm grosime. Se leagă 300 la plută. Cioplit pe 2 muchi.
12. Loc pentru sfredel. Tăetura ce se face cu toporul, de forma unei piramizi dreptunghiulare, triunchiate, unde se găurește lemnul ca să se introducă cuele.
13. Lopata. Leafa, scândura de 2,5-3 m lungime 20-25 cm lățime și 3 cm grosime, care fixată la capătul condeiului dela vale, cu cue de fer, sau de lemn, oblic pe direcțiunea acestuia, servă de cârmă la plută.

M.

1. Maiu. Ciocan mare de lemn de fag, cu cioada tot de fag, care servă la baterea cuelor, penelor sau pinoagelor.
2. Mucher. Lemn dela 9 m în sus lungime, 11-15 cm grosime, cioplit pe două muchi. Se leagă 72 la plută.
3. Manelă = Par.
4. Mânz. Lemn legat prin gânjuri sau sârmă de lemnul în chingă.
5. Mărgelătură. Cioplitura ce se face pe jumătatea de deasupra a lemnurilor așezate pentru legare, pe o lățime de 20-50 cm, peste care se aplică chinga cioplită spre coasere.
6. Mărgică. Bucată de lemn de înălțimea mărgelăturii, lăsată la unele lemne, ca să se poată fixa mai bine chinga de lemnele ce le coase.
7. Măsurătoarea lemnului. După ce s-a dat lungimea lemnului cu metru, se însemnează jumătatea cu cretă neagră sau albastră și în locul acela se măsoară și diametrul. Lungimea și grosimea se scriu chiar pe lemn, după care se scrie în carnet. Lemnele din plută se numerotează începând din stânga buzărului continuând cu al doilea căpătâiu, apoi încărcătura. Când căpătâiul are și mânzi, atunci se măsoară toate lemnele întâiu din chingă, în ordinea spusă, apoi mânzii în aceeași ordine.
8. Mâzgari. Lemne rotunde curățate de coajă, care servesc fie la așezarea lemnurilor în stive, fie la voltatul lemnurilor pe ele, fie la legatul lemnurilor în plute.
9. Mâzgar pentru legat. Un mâzgar așezat cu un capăt pe uscat și cu celălalt în apă, cu o direcțiune oblică la deal, pe care se așază lemnele de legat în plută, prevăzut la vale cu un cui puternic fix și la deal i se bate o pană la nevoe, care cu cuiul dela vale fixează lemnele până se coase chinga.

N.

1. Nahlap. Bolovani mari lângă cari apa

face valuri, cari se văd la suprafață și cari sunt periculoși pentru plută. Valul format lângă chingă, când pluta grea este mânată de șuvoiul apei mai iute decât curge apa în partea ei superioară.

2. Năboi. Grămezi mari de zăpadă înghețată, curg pe Bistrița când e ger.

3. Năpoi. Lemn de dos, lemn greu.

4. Numărul plutei. Număr care se înseamnă pe chinga buzaruului.

O.

1. Oprirea plutei la locul de destinație. La locul de destinație se formează un curs de apă lină, natural sau artificial. Dălcăușul sare la mal, prinde șpranga care leagă un poinog al buzaruului, pe care i-o aruncă cârmaciul, amândoi apoi o prind de cazic.

2. Olgon. Funie groasă de teiu, servă tot la prins pluta.

P.

1. Pană. Cuiu paralelipipedic ascuțit, lat la unul din capete, care servă fie la strâns lemnele pe mârzar, fie la strâns gânjurile. Se introduce în despiciătura lemnului făcută cu toporul, pe când cuiul în gaură făcută cu sfredelul. Se face din lemn de brad sau de molid.

2. Pălimar. Funie formată din două otgoane sucite.

3. Par. Manelă, servesc la ridicarea plutei.

4. Peptene. Poent, servă ca și mârșica.

5. Pihlă, rudă, la un cap cu gânjuri, servă ca un țenchi mare.

6. Pluta. O alcătuire de lemne egale sau neegale, rotunde cioplite sau fasonate, așezate regulat sau neregulat, și destinate a fi transportate prin plutărie.

7. Pulta model. Plută din lemne de aceeași lungime.

8. Plută de măsură. Plută model cu lemne de aceeași grosime.

9. Plutărie. Acțiunea de a plutări.

10. Poent. Legat în poenturi sau în peptene. Dispozitivul de cue bătute în mărgelătură din afară de chingă, cu înclinația spre plută sau în lemn deasupra chingei cu înclinația spre apă, care servă de a fixa mai bine lemnele groase în chingă. Se aplică rar.

11. Poinog prin cârmă. Furlău

12. Poinog. Cuiu de lemn de brad, sau de fag puernic, care jumătate se împlântă în lemn, și jumătate rămâne afară, servind a prinde lemnele sau pluta întregă cu gânjuri de nuele sau cu șprângi, otgoane, ciocârlii, etc.

13. Predator. Omul care predă lemnăria, însărcinatul vânzătorului.

14. Primitor. Omul care primește lemnăria, însărcinatul cumpărătorului.

15. Puhoiu. Viitură mare de apă, care produce pagube colosale uneori negustorilor de lemne.

R.

1. Raelă. Lemn rotund 22 m lungime, 37 cm grosime la mijloc. La plută 13 bucăți.

2. Răeluță. Lemn rotund 14 m lungime, 20 cm grosime la mijloc. La plută 54 bucăți.

3. Resteu. Stinghia care fixează un capăt al jugului, se face din lemn de brad.

4. Rudă. Un lemn rotund, cojit de 4 - 6 m lungime, 12 - 22 cm grosime, care prin gânjurile ce le are la capete, se leagă prin poinoage și cue de argelele căpătăiului.

S.

1. Sălcier. Un țeruș cu pană fixat pe plută lângă plutaș, așa că ajunge la el fără să părăsească cârma pe care își pune plutașul zechila.

2. Schelă. Locul de depozitare al lemnăriei.

3. Schelă de descărcare. Schela de desti-

nație al plutelor.

4. Scruntari. Grinduri de nisip aduse de apă.

5. Șiba. Mișcarea lemnului prin alunecare.

6. Șiba înainte. Șibarea pe toată lungimea lemnului.

7. Șiba la dreapta sau la stânga. Șibarea cu un capăt al lemnului, celălalt rămânând pe loc.

8. Șipotul apei. Scursoarea principală a apei.

9. Șir. Lanț mai mult de două căpătaie, legate unul după altul.

10. Sortarea lemnelor. Alegerea lemnelor proprii pentru o plută.

11. Șprangă. Funie de sârmă sau de cânepă, prevăzută la un capăt cu o cange, iar la celălalt cu un inel mare.

12. Stivă. Grămadă de lemne așezate paralel între ele. Dimensiunile lemnelor nu importă. Lemnele sunt așezate pe mâzgari ca să nu vie prea de aproape și prea mult în contact cu pământul și să se deprecieze astfel calitatea lemnelor.

T.

1. Țăruș. Lemn mic băgat în pământ la mal, de care se leagă pluta pentru puțin timp.

2. Țenchi. Arbore de molid sau de brad, tăiat cu rădăcină cu tot, care servă ca legătoare prin gânju ce să formează la capătul cel subțire și prin gânjl ce se adoptează la ciocârlie.

3. Trinchit. Lemn rotund, 26 m lungime, 40 cm grosime la mijloc. Se leagă 7 la plută.

4. Țuiac. Țăruș ascuțit, care servă la prins pluta la mal de plutaș cu ajutorul ciocârliei. Țenchiul s-a fixat prin gânjul său de un pionog bătut pe extremitatea unuia din lemnele curarului, plutașul cu țuiacul legat de ciocârlie sprijină în pământ și dacă găsește loc bun, pluta se oprește, dacă nu

aleargă la cârmă până găsește alt loc bun de oprit.

5. Țvic. Lemn rotund, de plută, 5 - 7 cm grosime, până la 8 m lungime, se leagă 300 la plută.

V.

1. Volta. Mișcarea lemnului prin învârtirea lui în jurul axei. Mișcarea se face fie prin ajutorul brațelor, fie prin ajutorul țăpinilor.

Z.

1. Zăbrea. Ață de sucit.

2. Zechilă. Traista cu mâncare și haina de drum.

3. Zoi. Puhoi, format primăvara odată cu topirea sloilor.

Autorul. I. Ciupală a activat ca silvicultor pe Domeniul Coroanei Borca, în perioada interbelică. Lucrarea este reprodusă cu ortografia originală.